

N:o 150.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående om- och tillbyggnad af det gamla riksdagshuset å Riddarholmen för beredande af lokaler åt vissa statens ämbetsverk m. m.; gifven Stockholms slott den 12 april 1907.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva,

att, till utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af arkitekten A. Johansson upprättadt, af öfverintendentsämbetet i skrifvelse den 23 oktober 1906 tillstyrkt förslag af tillbyggnad å gamla riksdagshustomten samt förändrad inredning af gamla riksdagshuset för beredande af lokaler åt statens ämbetsverk m. m., må af fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden användas ett belopp af 1,108,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest så för arbetets utförande skulle finnas behöfligt, inom den sålunda bestämde kostnadssumman af tillgängliga medel förskjuta erforderligt belopp för att ersättas af omförmälda fond, i den mån densamma därtill lämnar tillgång.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Gustaf W. Roos.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 12 april 1907.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN.

T. f. chefen för finansdepartementet, statsrådet Roos anförde i underdånighet:

Då Riksdagen i till Kungl. Maj:t afåten skrifvelse den 11 maj 1888 meddelade sitt beslut angående uppförande å Helgeandsholmen af tvenne skilda byggnader för inrymmande af Riksdagen, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen samt af riksbanken, tillkännagaf Riksdagen tillika, att Riksdagen, som ansett frågan om nämnda byggnaders uppförande icke längre böra uppskjutas bland annat af den anledning, att det dåvarande riksdagshuset väl behöfdes till inrymmande af åtskilliga statens ämbetsverk, åt hvilka lokaler måste förhyras, be-

slutit, att Riksdagens och riksgäldskontorets dåvarande hus finge efter Riksdagens och riksgäldskontorets afflyttning från desamma disponeras för inrymmande däri af sådana statens ämbetsverk, hvilka saknade egen lokal.

Med anledning af Riksdagens sistberörda beslut afläto fullmäktige i riksgäldskontoret till statsutskottet vid 1905 års Riksdag en skrifvelse, däri fullmäktige anförde, att, som Riksdagen dåmera inflyttat i sitt nya hus, det gamla riksdagshuset vore ledigt att användas på sätt förut nämnts, hvarjämte äfven riksgäldskontorets hus å Riddarholmen kunde förväntas blifva för enahanda ändamål under en nära framtid disponibelt. Till fullmäktige hade — anförde vidare riksgäldsfullmäktige — inkommit framställningar, afseende att åt vissa ämbetsverk eller andra statsinstitutioner skulle till mera varaktigt begagnande upplätas lokaler inom det gamla riksdagshuset eller i annan staten tillhörig byggnad å Riddarholmen. Då det emellertid icke tillhörde fullmäktige att medgifva dylik upplåtelse för längre tid och fullmäktige ej heller vore i i tillfälle att bedöma, hvilka statens ämbetsverk och institutioner, som mest vore i behof af och åt hvilka lämpligast borde beredas lokaler i ifrågavarande byggnader, hade fullmäktige, på det att ej mindre önskvärd planmässighet måtte iakttagas vid byggnadernas disposition i enlighet med 1888 års Riksdags beslut än äfven lokalerna utan tidsutdräkt få användning för ändamålet, ansett sig böra hemställa, att statsutskottet måtte hos Riksdagen göra framställning om bemyndigande för fullmäktige att få till Kungl. Maj:ts förvaltning och vård öfverlämna det gamla riksdagshuset äfvensom i sinom tid riksgäldskontorets hus.

Denna fråga blef ock af statsutskottet underställd Riksdagens pröfning; och anförde Riksdagen i till Kungl. Maj:t den 20 maj 1905 aflåten skrifvelse, att Riksdagen på de i riksgäldsfullmäktiges omförmälda skrifvelse anförda skäl ansett lämpligt, att såväl det gamla riksdagshuset på Riddarholmen som riksgäldskontorets därstädes belägna hus öfverlämnades till Kungl. Maj:ts förvaltning för att i enlighet med 1888 års Riksdags beslut disponeras för inrymmande af sådana statens ämbetsverk, som saknade egen lokal. Då lokaler måste förhyras för ett stort antal af statens verk och institutioner — fortsätter Riksdagen — vore det önskvärdt, att ifrågavarande byggnader utan tidsutdräkt komme till användning för det med dem afsedda ändamålet; och förväntade därför Riksdagen, att Kungl. Maj:t efter att hafva öfvertagit byggnadernas förvaltning skulle låta sig angeläget vara att därom draga försorg. Enligt hvad Riksdagen tillika meddelade, hade åt fullmäktige i riksgälds-

kontoret uppdragits att till Kungl. Maj:t öfverlämna det gamla riksdags-
huset äfvensom riksgäldskontorets hus på Riddarholmen, förstnämnda
byggnad omedelbart och den sistnämnda, efter det riksgäldsfullmäktige
och justitieombudsmansexpeditionen därifrån afflyttat.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t den 22 juni 1905 anhöllo riksgälds-
fullmäktige att få till Kungl. Maj:t öfverlämna det gamla riksdagshuset,
hvilket därefter enligt nådigt beslut den 15 juli samma år ställdes under
öfverintendentensämbetets vård och förvaltning.

Sedan vidare fullmäktige i riksgäldskontoret i skrifvelse den 25
januari 1906 anhållit att få öfverlämna riksgäldskontorets förra hus på
Riddarholmen, har den 9 februari samma år enahanda beslut meddelats
i fråga om sistnämnda hus.

Redan tidigare hade emellertid åtgärder vidtagits för åstadkom-
mande af utredning rörande ämbetsverkens i hufvudstaden lokalför-
hållanden.

Den 24 maj 1904 afläts nämligen af dåvarande chefen för finans-
departementet till en hvar af cheferna för justitie-, sjöförsvars-, civil-,
och jordbruksdepartementen skrifvelse med anhållan om underrättelse,
huruvida af de under respektive departement lydande ämbetsverk i
hufvudstaden något eller några vore inrymda i för ändamålet förhyrda
lokaler och, om så vore förhållandet, uppgift å dels ungefärliga stor-
leken af det utrymme och det antal rum, ämbetsverket då disponerade,
dels ock ungefärliga storleken af det utrymme och det antal rum, hvaraf
ämbetsverket kunde anses blifva i behof, däri jämväl inbegripet det
utrymme, som ansåges behöfligt för arkivändamål. Till följd häraf
öfverlämnades till finansdepartementet uppgifter i nyssnämnda hän-
seenden från *justitiedepartementet* beträffande nedre justitierevisionen,
justitiekanslersämbetet, krigshofrätten, fångvårdsstyrelsen och lagbered-
ningen äfvensom rörande justitiedepartementets statistiska byrå samt
byrå för lagärenden; från *sjöförsvarsdepartementet* beträffande kust-
artilleriets chefsexpedition, sjökrigshögskolan och lotsstyrelsen; från *civil-
departementet* beträffande försäkringsinspektionen, generalpoststyrelsen,
telegrafstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, väg- och vattenbyggnads-
styrelsen och järnvägsstyrelsen; samt från *jordbruksdepartementet* i fråga
om, förutom stuteriöfverstyrelsen, som då icke hade någon ämbetslokal
till sitt förfogande, landbruksstyrelsen.

Hvad angår finansdepartementet underlydande verk, infordrades
genom särskilda skrivelser den 27 maj 1904 uppgifter af förenämnda
slag från kommerskollegium samt patent- och registreringsverket äfven-

som från kammarkollegium i fråga om kammararkivet; och blefvo dylika uppgifter till finansdepartementet vederbörligen aflämnade.

Emellertid hade redan förut dels statistiska centralbyrån i underdånig skrifvelse den 12 februari 1901 anhållit, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att annan och rymligare ämbetslokal än den nuvarande måtte ämbetsverket anvisas, dels ock kammarkollegium i underdånig skrifvelse den 15 april 1904 gjort framställning om beredande af ny lokal för kammararkivet, hvarjämte patent- och registreringsverket i en till chefen för finansdepartementet den 12 september 1903 aflåten skrifvelse bragt å bane frågan om anskaffande för dess räkning af lämplig ämbetslokal.

Till finansdepartementet öfverlämnades vidare den 2 november 1904 en till landtförsvarsdepartementet inkommen promemoria af chefen för krigshögskolan angående beredande af erforderligt utrymme för skolan.

Med öfverlämnande af sålunda inkomna handlingar anbefalldes Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 6 mars 1905 öfverintendentsämbetet att verkställa utredning, beträffande hvilka af förut omförmälda eller andra ämbetsverk och offentliga institutioner lämpligen kunde inrymmas i det gamla riksdagshuset å Riddarholmen, och därvid taga under öfvervägande, huruvida för ändamålet erforderligt utrymme kunde vinnas genom tillbyggnad å tomten, samt till Kungl. Maj:t afgifva det förslag, hvartill utredningen föranledde.

För att tagas under ompröfning vid fullgörandet af detta uppdrag öfverlämnades sedermera genom särskilda nådiga remisser dels den 5 juli 1905 en af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk gjord framställning i fråga om för styrelsen behöflig ämbetslokal dels ock den 19 september 1905 en af bankinspektören i skrifvelse till chefen för finansdepartementet framställd anhållan om beredande af ny lokal för departementets bankbyrå.

För fullgörande af det öfverintendentsämbetet sålunda lämnade uppdrag anmodade ämbetet e. o. arkitekten hos ämbetet Aron Johansson att, under öfverinseende af ämbetets tekniske ledamot, förste intendenten I. G. Clason, verkställa den ifrågavarande utredningen samt utarbete de ritningar och föranstalta om upprättandet af de kostnadsberäkningar, som däraf kunde föranledas.

Med tjänstememorial den 24 oktober 1905 öfverlämnades af arkitekten Johansson till öfverintendentsämbetet ett af honom utarbetadt förslag rörande användningen af den gamla riksdagshustomten; och anförde arkitekten Johansson i berörda memorial hufvudsakligen följande.

Redan vid början af arbetet hade tydligen framstått, att endast åt ett mindre antal af de ämbetsverk, som saknade fasta lokaler, plats kunde beredas i det gamla riksdagshuset, om icke därtill fogades en nybyggnad, upptagande till så stor utsträckning, som ljusförhållandena tillåte, den gamla riksdagshustomtens södra hittills endast med låga byggnader bebyggda del. Ett generellt förslag i denna riktning hade framlagts för och i princip godkänts af öfverintendenten; och denna generella plan hade sedermera lagts till grund vid det speciella studerandet af uppgiften.

Såsom en hufvudsynpunkt vid frågans lösning hade i främsta rummet gjorts gällande, att det gamla riksdagshuset borde användas till installerandet af sådana ämbetsverk, hvilka däri kunde inrymmas utan alltför vidlyftig och kostsam omändring af samma byggnad. På grund häraf hade annexet till det gamla riksdagshuset, f. d. Hebbeska huset, behandlats såsom ett för sig. Bibehållandet af nuvarande samband eller bildandet af andra kommunikationsleder med den gamla hufvudbyggnaden skulle nämligen föranleda oekonomisk disposition af utrymmet och sämre ljusförhållanden.

En andra hufvudsynpunkt hade varit, att de ämbetsverk, som komme att inrymmas i det gamla riksdagshuset, skulle erhålla icke tillfälliga utan för dem under en längre tid för deras verksamhet nödiga lokaler.

Det uppgjorda förslaget afsåge att åt härefter angifna ämbetsverk bereda lokaler på följande sätt:

i gamla hufvudbyggnaden:

bottenvåningen och våningen 1 tr. upp: väg- och vattenbyggnadsstyrelsen; våningarna 2 och 3 tr. upp: kommerskollegium;

i Hebbeska huset:

bottenvåningen: bankbyrån; våningen 1 tr. upp: öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; våningarna 2 och 3 tr. upp: landtbruksstyrelsen:

i nybyggnaden:

bottenvåningen: fångvårdsstyrelsen; våningarna 1, 2 och 3 tr. upp: patent- och registreringsverket.

I nybyggnadens nedre bottenvåning vore utrymmen, där så kunnat ske, anordnade till bostäder för vaktmästare och maskinist, hvarjämte

vaktmästarbostäder vore inrättade, två i gamla hufvudbyggnadens bottenvåning och en i Hebbeska huset.

Byggnadskomplexen, sådan den i förslaget gestaltade sig, bestode, ur kommunikationssynpunkt sedd, af två delar: den stora fyrkantiga hufvuddelen med sina gårdsflyglar och annexet till det gamla riksdagshuset, f. d. Hebbeska huset. Som nämndt, hade ansetts lämpligast att behandla det sistnämnda såsom en del för sig dels på grund af olika våningshöjder och dels på grund af omöjligheten att utan uppoffringar i lokalutrymmen sammanbinda detsamma med hufvudbyggnaden och därvid tillgodose anspråken på tillfredsställande belysning.

Komplexets hufvudmassa, den stora fyrkanten, bestode af två kommunikativt taget gemensamma men ur konstruktiv synpunkt åtskilda delar, det gamla riksdagshusets hufvudbyggnad och tillbyggnaden mot sjön med dess gårdsflyglar. Denna tillbyggnad sammanhänge med den gamla hufvudbyggnaden endast i inre hörnen af gamla byggnadens mot söder utspringande flyglar, hvori till vissa delar två servis-trappor blifvit förlagda. Med undantag af nybyggnaden öfver och delvis under den gamla öfre gården samt ett i gamla byggnaden för fångvårdsstyrelsens räkning i bottenvåningen inspringande rum vore gamla hufvudbyggnaden i afseende å dispositionen af utrymmena ett helt för sig och nybyggnaden ett helt för sig, dock med den ytterligare inskränkning, att vaktmästare för de i gamla hufvudbyggnaden inrymda ämbetsverken hade bostäder i nybyggnaden. Ur kommunikationssynpunkt åter kunde dessa båda delar, den gamla hufvudbyggnaden och tillbyggnaden, betraktas såsom ett, i det en gemensam hufvudingång för alla i dem inrymda lokaler funnes genom gamla hufvudingången midt emot Riddarholmskyrkan och en annan, framkallad af tomtens belägenhet, från södra sidan. Båda hufvudingångarna förde till samma förstugor och trappor samt bevakades af portvakter, för hvilka bostäder vore beredda.

Till det yttre framträdde den gamla hufvudbyggnaden och tillbyggnaden äfvenledes ur konstruktiv-estetisk synpunkt skilda. Den gamla byggnaden skulle nämligen bibehålla sitt gamla utseende, liksom jämväl Hebbeska huset, nybyggnaden däremot framträda i enkel arkitektur, som vore beräknad att göra sig gällande genom silhuetten från söder. Båda delarnas hufvudgesimser vore emellertid jämlöpande, trots att för tillgodogörandet af tomtens egenskaper åt nybyggnaden måst gifvas andra golfnivåer än i den gamla byggnaden.

Beträffande de materialier och konstruktioner m. m., som lagts

till grund för den vid memorialet fogade kostnadsberäkningen, vore följande att märka.

Hvad anginge *tillbyggnaden*, hade grunden å riksdagshustomten undersökts af ingenjörsfirman Bennet & Co. och befunnits öfverallt bestå af berg, som upptill mot Riddarholmskyrkan låge delvis öppet i dagen, bildande källargolf, och därifrån sluttade nedåt mot sjön, upp-nående i tomtgränsen ett största djup af 7.40 meter under marken (kajen), motsvarande ett djup af 1.20 meter under slusströskeln. Som lagret å denna berggrund, fastän delvis bestående af grus, likväl icke ansåges tillfredsställande såsom grundbotten, måste pålning företagas. För undvikande af onödig gräfning och läns-pumpning hade därvid valts nedslående af knippen af cementpålar. Mellan dessa pålknippen, som kunde uppgå till källarmurarnas höjd, skulle slås cementhvalf med inlagda järnförankringar. På grund af bergets sluttning hade dock pall-sprängning å vissa ställen för erhållande af säkert stöd för cement-pålarna måst beräknas, hvarigenom grundläggningen blifvit något för-dyrad. Tillbyggnaden komme att erhålla källare och däröfver fem våningar, af hvilka den undre våningen (nedre bottenvåningen) hade sin golfhöjd i ungefär samma nivå som golfnivån i gamla riksdags-husets källarvåning. Våningshöjderna vore: för nedre bottenvåningen 3.10 meter, för de tre därpå följande våningarna 3.60 meter och för öfversta våningen 3.10 meter, allt från golf till tak räknadt. Källarens höga läge öfver marken vore betingad af vattennivån i Mälaren. Källar-golfvet låge nämligen i nivå med högsta vattenytan, d. v. s. 5.60 meter öfver slusströskeln. Källarens höjd, 2.5 meter, vore beroende af värmeledningsrören. Källaren sträckte sig under nybyggnadens alla delar med undantag af de två mindre gårdarna och tjänade värme-ledningsbehof men borde dessutom blifva i framtiden mycket nyttig för tillgodoseendet af de alltjämt stegrade behofven af arkivutrymmen hos ämbetsverken. Dessutom skulle naturligtvis inrättas nödiga ved- och hushållskällare. Källarutrymmet med öfverljus i gamla gården skulle användas för ångpannor m. m. Byggnaden vore afsedd att upp-föras af tegel med putsade fasader, utom hvad beträffade jord- och källarvåningarna, där beklädnad af naturlig sten beräknats såsom varande mera hållbar i dessa byggnadens lägre, delvis med gatunivån samman-löpande delar. Alla bjälklag vore beräknade att utföras af beton och järn med golf af stålslipad cement med linoleummattor i alla arbets-lokaler och golf af kalkstensplansten i förstugor och trappor. Alla trappsteg skulle utföras af kalksten med undantag af yttertrappsteg, som borde göras af granit. Snickerierna skulle med få undantag göras

af furu och oljemålas. Endast i några förnämligare rum vore bröstpanel å väggarna beräknad. Fönstren skulle erhålla kopplade båggar enligt det s. k. Flodqvistska systemet. Väggarna i arbetsrummen skulle oljemålas och taken målas med kalk eller limfärg.

Hvad anginge den *gamla byggnaden*, skulle ombyggnaden bestå hufvudsakligast i omplacering af hufvudtrapporna i såväl hufvudbyggnaden som Hebbeska huset. Denna omplacering, i hufvudbyggnaden dessutom betingad af passagen till nybyggnaden, hade vidtagits för vinnande af större, användbarare utrymmen och bättre belägenhet de olika lokalerna emellan. De önskade lokalutrymmena i de respektive ämbetsverken hade för öfrigt vunnits genom rifning af gamla väggar och cloisonväggar samt genom påbyggnad af de södra flyglarna af hufvudbyggnaden till nivå med den gamla byggnaden mot Riddarholmskyrkan och Hebbeska huset. De gamla riksdagshussalarna vore afdelade i två våningar m. m. I kostnadsförslaget hade beräknats bibehållandet af de gamla träbjälklagen och trägolfven, så vidt detta låte sig göra, och konstruerandet af nya bjälklag och golf af trä. Gamla dörrar och dörrkarmar skulle så vidt möjligt bibehållas genom reparation. Fönsterbågarna voro däremot beräknade att göras nya, då de gamla till större delen vore i dåligt skick och dessutom af numera otidsenlig konstruktion. För öfrigt skulle i den gamla byggnaden användas samma materialier och arbetssätt som i nybyggnaden.

Såväl nybyggnaden som den gamla byggnaden skulle erhålla centraluppvärmning med gemensam ångpanneanläggning och elektrisk belysning förutom gas-, vatten- och aflöppsledningar samt klosettanordningar med septic tanks.

Den vid arkitekten Johanssons tjänstememorial fogade kostnadsberäkningen upptager följande hufvudgrupper af utgifter:

nybyggnaden:

grund, (enligt därom af aktiebolaget skånska cementgjuteriet afgifvet anbud)	kronor 105,000: —
stenarbete	» 46,540: —
mureriarbete	» 166,374: —
timmermansarbeten	» 17,269: 50
järn- och plåtarbete	» 53,132: —
cement- och asfaltarbete	» 117,909: —
eldstäder	» 1,050: —

transport kronor 507,274: 50

	transport	kronor	507,274: 50
snickerier och glas m. m.	»		53,305: —
värme- och ventilationsledningar	»		39,000: —
gas-, vatten- och afloppsledningar	»		15,000: —
elektrisk ljusledning	»		10,000: —
elektrisk ringledning	»		1,000: —
målning	»		28,000: —
diverse och oförutsedda utgifter	»		65,420: 50
		kronor	719,000: —

ombyggnaden:

rifning af innermurar m. m.		kronor	7,000: —
grund (sprängningsarbeten, ny grundmur af betong samt förstärkning af gamla grundmurar)	»		13,075: —
stenarbete	»		16,718: —
mureriarbete	»		65,141: —
timmermansarbete	»		31,571: 50
järn- och plåtarbete	»		20,492: —
cement- och asfaltarbete	»		11,584: —
eldstäder	»		350: —
snickeri och glas	»		36,465: —
värme- och ventilationsledningar	»		43,000: —
gas-, vatten- och afloppsledningar	»		15,000: —
elektrisk ljusledning	»		10,000: —
elektrisk ringledning	»		1,000: —
målning	»		22,000: —
diverse och oförutsedda utgifter	»		43,603: 50
		kronor	337,000: —

eller tillhopa 1,056,000 kronor.

Kostnadsförslaget upptager emellertid förutom det nu omförmälda förslaget, af arkitekten benämndt hufvudkostnadsförslaget, dessutom två delvis jämkade förslag, »alternativ A» och »alternativ B».

Alternativ A afser anordnande i den gamla byggnaden af eldfasta bjälklag, cementgolf och linoleummattor m. m., hvarigenom kostnaden för ombyggnaden af nämnda byggnad skulle komma att uppgå till 426,000 kronor och totalkostnaden sålunda till 1,145,000 kronor.

Alternativ B åsyftar däremot användande af träbjälklag äfven i nybyggnaden, under hvilken förutsättning kostnaden för denna skulle nedbringas till 678,000 kronor och kostnaden för det hela sålunda stanna vid 1,015,000 kronor.

Af dessa förslag förordades af arkitekten Johansson hufvudförslaget till genomförande.

Det af arkitekten Johansson sålunda uppgjorda förslaget till ifrågasvarande byggnadsföretags ordnande öfverlämnades af öfverintendents-ämbetet med underdånig skrifvelse den 31 oktober 1905 och återopades såsom den ämbetet i ärendet affordrade utredning.

Innan jag går vidare, må det tillåtas mig erinra om ett af Riksdagen nyligen gjordt uttalande med afseende å frågan om behofvet af andra eller förbättrade lokaler för ämbetsverk i hufvudstaden.

Sedan Kungl. Maj:t i nådig proposition till Riksdagen den 31 mars 1905 gjort framställning angående inredande i fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm af lokaler för utrikesdepartementet och ämbetsbostad åt ministern för utrikes ärendena samt angående uppförande af ny byggnad för Kungl. Maj:ts kansli å norra delen af Kungsträdgården, anmälde Riksdagen i skrifvelse den 18 maj samma år, att hvad Kungl. Maj:t i berörda afseenden föreslagit icke vunnit Riksdagens bifall. I sammanhang därmed anhöll Riksdagen, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte så snart sig göra läte föranstalta om en fullständig utredning såväl angående behofvet under den närmaste framtiden af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden som ock beträffande statens därinom belägna fastigheter, som kunde för beredande af plats för eller medel till ämbetslokalers inrättande tagas i anspråk, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till de byggnadsföretag för statens räkning, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning. På grund af Riksdagens berörda framställning lät genom skrifvelse den 2 juni 1905 dåvarande chefen för finansdepartementet, till komplettering af redan tillgängliga upplysningar i hvad anginge behofvet af utrymme för de ämbetsverk i hufvudstaden, hvilka vore inrymda i förhyrda lokaler, infordra uppgifter från justitie-, landtförsvars- sjöförsvars-, civil-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen, huruvida och i hvilken mån de under ett hvar af dessa departement lydande ämbetsverk, hvilka vore inrymda i staten tillhöriga byggnader i hufvudstaden, vore i behof af ökad utrymme, hvarjämte liknande upplysningar begärdes beträffande de under finansdepartementet lydande ämbetsverk, hvilka hade sina lokaler förlagda till dylika, staten tillhöriga byggnader och tilläfvventyrs kunde antagas inom den närmaste framtiden varda i behof af tillökade eller förbättrade lokaler.

Af de med anledning häraf inkomna uppgifter äfvensom på grund af tidigare gjorda framställningar och utredningar framgick, att bland de i statens hus inrymda ämbetsverk åtskilliga i större eller mindre

mån vore i behof af tillökadt utrymme, men att ett sådant behof i särskildt hög grad gjort sig gällande i fråga om statistiska centralbyrån och domänstyrelsen.

På grund häraf och sedan särskild fastighet blifvit för patent- och registreringsverkets räkning inköpt, blef frågan om gamla riksdagshusets om- eller tillbyggnad den 2 juli 1906 återremitterad till öfverintendents-ämbetet för verkställande af ny utredning, därvid ämbetet anbefalldes taga i öfvervägande, huruvida ifrågavarande byggnad lämpligen skulle kunna inrymma, i stället för patent- och registreringsverket, statistiska centralbyrån och domänstyrelsen eller ock andra ämbetsverk, med företräde i sistberörda fall för ämbetsverk, för hvilka användes förhyrda lokaler; och skulle ämbetet hafva att till finansdepartementet inkomma med det yttrande och förslag, hvartill den nya utredningen kunde gifva anledning.

Den förnyade utredningen anförtrordes af öfverintendentsämbetet jämväl åt arkitekten Johansson, hvilken i ett den 22 oktober 1906 afgifvet tjänstememorial framlade resultatet däraf; och återopades detta memorial af öfverintendentsämbetet såsom dess yttrande, då detsamma med skrifvelse den 23 oktober 1906 öfverlämnades till finansdepartementet.

Omarbetning af det förut uppgjorda förslaget till användande af den gamla riksdagshustomten hade, enligt hvad af arkitekten Johanssons sistberörda memorial framgår, endast företagits beträffande nybyggnaden och gått ut på att inrymma statistiska centralbyrån och domänstyrelsen i de delar af byggnaden, som enligt det tidigare förslaget afsetts för patent- och registreringsverket. Jämlikt memorialet bifogad kostnadsberäkning skulle härför krävas en förändring af byggnadsdelen mellan gårdarna, hvilken förändring medförde kostnader

för utvidgning af trapphuset, hiss, skyddsgaller m. m.	kronor 15,000: —
„ nya betonbjälklag med balkar	„ 4,560: —
„ pelare af järn i rabitz med förankringar och bärbalkar	„ 4,800: —
„ nya cementgolf i bokmagasin	„ 1,520: —
„ invändig putsning	„ 650: —
„ utvidgning af värmeledningen	„ 1,000: —
„ d:o af elektriska ledningen	„ 500: —
„ målning	„ 2,000: —
„ diverse och oförutsedda utgifter	„ 1,685: —
eller tillhopa	kronor 31,715: —

Därjämte har af arkitekten Johansson i sistnämnda memorial föreslagits anordnande i nybyggnadens källarvåning af en för ämbetsverken gemensam frukostlokal, för hvilket ändamål källarvåningen blifvit något höjd.

Kostnaden härför har beräknats utgöra:

trappa från gården med grund, steg af granit, murverk, dörrar och fönster	kronor	2,000: —
neddragning af hufvudtrappan	”	860: —
skiljoväggar af tramezzo	”	525: —
putsning af hvalf och väggar	”	1,590: —
cementgolf m. m.	”	1,488: —
isoleringsstrykning, trägolf i frukostrummet m. m.	”	652: —
spiselanordning med tillbehör	”	2,000: —
fönster, dörrar m. m.	”	3,170: —
skåpinredning	”	800: —
inredning i disk- och förvaringsrum m. m.	”	700: —
inredning i toalettrum	”	500: —
utvidgning af värmeledning	”	2,000: —
” af gas-, vatten- och aflopsledningen	”	1,000: —
” af elektriska ledningen	”	1,000: —
målning	”	2,000: —
	summa kronor	20,285: —
Läggas dessa summor,	kronor	31,715: —
och	”	20,285: —
till det förut enligt hufvudkostnadsförslaget beräknade beloppet	”	1,056,000: —
skulle således totalkostnaden för den gamla riksdagshustomtens ordnande enligt arkitekten Johanssons förslag komma att uppgå till.....	kronor	1,108,000: —

Mot det sålunda uppgjorda förslaget har öfverintendentensämbetet i sin förenämnda skrifvelse den 23 oktober 1906 förklarat sig icke hafva funnit anledning till erinran.

Såsom jag redan omförmält, anhöll Riksdagen i sin förut omtalade skrifvelse den 18 maj 1905, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en fullständig utredning icke blott angående behovet under den närmaste framtiden af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden utan ock be-
träffande statens därinom belägna fastigheter, som kunde för beredande

*Departements-
chefens
yttrande.*

af plats för eller medel till ämbetslokalers inrättande tagas i anspråk, samt därefter för Riksdagen framlägga de byggnadsförslag för statens räkning, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning.

Riksdagens berörda framställning föranleddes, som nämndt, af Kungl. Maj:ts proposition till 1905 års Riksdag angående dels uppförande af en ny byggnad i Kungsträdgården för inrymmande af Kungl. Maj:ts kansli, med undantag af utrikesdepartementet, jämte åtskilliga andra ämbetsverk dels ock inredande af fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet af lokaler för utrikesdepartementet m. m. Riksdagen, som i sin berörda skrifvelse ifrågasatte, huruvida icke inom sistnämnda fastighet skulle kunna beredas utrymme, förutom för utrikesdepartementet, jämväl för ett eller annat ytterligare statsdepartement, äfvensom i öfrigt hade en del erinringar att framställa beträffande det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till den tilltänkta nya byggnadens i Kungsträdgården användning, i det att enligt Riksdagens mening icke, såsom i förslaget afsågs, borde i nämnda byggnad inrymmas ämbetsbostad för statsministern m. m., fann sig nämligen i frågans dåvarande läge icke kunna afgöra, huruvida, genom att lokaler icke skulle behöfva inom en blifvande ny kanslihusbyggnad inredas för vissa af Riksdagen sålunda angifna ändamål, den föreslagna byggnadskomplexens dimensioner skulle kunna minskas eller äfven andra ämbetsverk därinom beredas utrymme eller möjligen annan kronans tomt i hufvudstaden befinnas för byggnadens anläggande tillräcklig. För denna frågas lösning ansåg därför Riksdagen en fullständig utredning erforderlig såväl angående behofvet i sin helhet af nybyggnader för ämbetsverken i Stockholm som ock beträffande samtliga kronans fastigheter, såsom byggnader samt tomtplatser och annan mark, hvilka kunde för sådant ändamål disponeras. Därjämte framhöll Riksdagen i sin berörda skrifvelse, att, då ofta uppstått svårösta frågor om markutbyte emellan kronan, å ena, samt Stockholms stad, å andra sidan, äfven häri syntes finnas en anledning till att bringa klarhet angående statens ägande- och dispositionsrätt till mark och tomter inom hufvudstaden, hvarigenom till bägge parternas fördel skulle kunna möjliggöras utbyten och fullständig uppgörelse i förevarande afseende.

Med anledning af Riksdagens i sistberörda hänseende gjorda hemställan och enär för åstadkommande af utredning angående de statens fastigheter, som kunde för beredande af plats för eller medel till ämbetslokalers inrättande ifrågakomma, uppenbarligen vore af vikt, att såvidt möjligt fullständig kännedom erhöles beträffande de af Riksdagen omnämnda förhållanden, samt det för vinnande af detta syfte

syntes erforderligt, att de upplysningar i berörda hänseenden, som ur tillgängliga källor kunde vara att hämta, upptecknades, sammanfördes och bringades till öfverskådligt sammanhang, uppdrogs genom nådigt bref den 26 oktober 1906 åt riksarkivarien att verkställa de arkivforskningar, som kunde anses erforderliga för vinnande af utredning rörande statens ägande- och dispositionsrätt till mark och tomter inom hufvudstaden samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för dessa forsknings resultat.

Med skrifvelse den 19 nästlidne mars har riksarkivarien öfverlämnat verkställd utredning rörande statens mark och tomter på Riddarholmen jämte tillhörande kopior af kartor och afskrift af tillgängliga åtkomsthandlingar m. m.

Det sålunda verkställda arbetet utgör dock naturligen endast en början af den utaf Riksdagen begärda, synnerligen omfattande utredningen.

Med berörda utredning, såvidt densamma afser statens ägande- eller dispositionsrätt till mark och tomter inom hufvudstaden, torde emellertid Riksdagen närmast hafva åsyftat vinnande af klarhet, på hvad sätt den sedan länge på dagordningen stående frågan om uppförande af ny byggnad för Kungl. Maj:ts kansli och eventuellt i sammanhang därmed äfven för vissa andra statens ämbetsverk ändamålsenligast borde erhålla sin lösning. Däremot torde Riksdagen knappast därmed hafva afsett, att förslag rörande samtliga de nybyggnader, som för ämbetsverkens i hufvudstaden behof inom en närmare framtid kunde ifrågakomma, ovillkorligen skulle först i sammanhang med kanslihusbyggnadsfrågan föreläggas Riksdagen till afgörande.

I hvarje fall synes det mig vara uppenbart, att ett dylikt sammankopplande af en mängd olika byggnadsfrågor skulle i väsentlig mån försvåra desammas lösning; och, hvad särskildt kanslihusbyggnadsfrågan beträffar, torde det få anses gifvet, att, i den mån behofvet af nya eller förbättrade lokaler för andra ämbetsverk än Kungl. Maj:ts kansli må kunna efter hand, oberoende af nyssberörda frågas slutliga afgörande, på tillfredsställande sätt tillgodoses, detta kommer att i väsentlig mån underlätta lösningen af nämnda fråga. Med hvad jag sålunda yttrat vill jag naturligtvis icke hafva förnekat önskvärheten af planmässighet i ordnandet af hithörande angelägenheter, något som naturligtvis tvärtom utgör en nödvändig förutsättning för vinnande af ett tillfredsställande resultat.

Hvad särskildt angår det gamla riksdagshuset, har, som nämnts, Riksdagen redan i sammanhang med beslutet om uppförande af de nya

riksbyggnaderna å Helgeandsholmen uttalat sig för dess användning för inrymmande af ämbetsverk, som vore i saknad af lokaler i statens hus. Med afseende härå och då det svårligen torde kunna ifrågakomma, att staten skulle genom byte med Stockholms stad eller annorledes afhända sig ifrågavarande fastighet, som med hänsyn till sitt läge alldeles särskildt väl lämpar sig att komma till användning för statens ämbetsverk, synas mig alla skäl tala för att snarast möjligt träffa nödiga anstalter för fastighetens användning för dylikt ändamål på det bästa och ändamålsenligaste sätt, som tomtens areal och belägenhet medgifva. Redan nu har visserligen det gamla riksdagshuset — liksom ock riksgäldskontorets förutvarande hus — provisoriskt upplåtits till begagnande af en del ämbetsverk, kommittéer och andra institutioner, hvilka varit helt och hållet i saknad af erforderliga lokaler eller disponerat otillräckliga sådana. Den disposition af byggnaden, som sålunda ägt rum, har dock naturligen i afvaktan på ett mera definitivt ordnande af fastigheten för sitt nya ändamål endast varit af tillfällig beskaffenhet. Att emellertid ifrågavarande byggnad och den tomt, hvarå densamma finnes uppförd, icke kan för ändamål, hvarom nu är fråga, med bibehållande af fastigheten i oförändradt skick på ett fullt ekonomiskt sätt tillgodogöras, torde knappast behöfva påpekas. Ett rationellt utnyttjande af tomten kräfver tvärtom gifvetvis icke blott den nuvarande hufvudbyggnadens försättande i mera tidsenligt skick utan äfven ett bebyggande i långt större utsträckning än nu är fallet af tomten i öfrigt. Den nytta, staten för närvarande har af ifrågavarande fastighet, måste uppenbarligen betraktas såsom ytterligt ringa i förhållande till tomtens verkliga värde.

Det synes mig därför icke vara med klok hushållning öfverensstämmande att fortfarande använda ifrågavarande värdefulla egendom på sätt som nu äger rum, helst genom dess ändamålsenliga bebyggande lämpliga och tidsenliga lokaler kunna beredas åt ett flertal ämbetsverk, som däråf äro i synnerligen stort behof, och statsverket därigenom skulle besparas utgifterna för hyror för inrymmande af åtskilliga af dessa ämbetsverk.

Jag finner det således vara ur alla synpunkter synnerligen önskvärdt, att frågan om den gamla riksdagshustomtens mera definitiva användning måtte snarast blifva föremål för afgörande. Då därtill kommer, att ett fullt utarbetadt förslag härutinnan redan föreligger och detta synes vara särdeles väl både planlagdt och genomfördt, anser jag mig böra hemställa, att detsamma måtte för den nu församlade Riksdagen framläggas.

För förslaget's innebörd har jag redan förut redogjort. Det återstår emellertid att något närmare angifva de skäl, hvarför jag, på sätt nyss antydts, finner mig böra förorda dess genomförande.

Då det gäller att i nu ifrågakommande syfte på ändamålsenligt sätt använda den gamla riksdagshustomten, synes det mig tydligt, att vid valet af de ämbetsverk, hvilka där böra beredas utrymme, i främsta rummet sådana i statens hus icke inhysta ämbetsverk böra ifrågakomma, för hvilka det på grund af deras storlek ställer sig dyrast och svårast att förhyra lämpliga och tillräckliga lokaler. Bland de ämbetsverk, som af dylika anledningar böra komma i fråga, har jag funnit fångvårdsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt kommerskollegium i främsta rummet böra komma i åtanke.

Hvad till en början beträffar fångvårdsstyrelsen, har för detta ämbetsverk för tiden till den 1 april 1908 förhyrts lokal i det aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner tillhörande huset å Riddarholmen. Ovisst torde emellertid vara, huruvida samma lokal kan för någon längre tid utöfver nu gällande kontraktstid få af ämbetsverket disponeras, åtminstone för nu utgående hyra, som utgör 7,800 kronor om året, däri inberäknadt den till 1,000 kronor uppgående hyran för den del af den af styrelsen förhyrda lokal, hvilken nu disponeras af justitiedepartementets statistiska byrå. Det synes därför angeläget att suarast bereda ämbetsverket annan lokal. Enligt hvad fångvårdsstyrelsen framhållit, synes det ock synnerligt önskvärdt, att denna lokal förläggas till Riddarholmen, enär de senaste årens afslutade fångvårdsräkenskaper i regel för granskning förvaras hos kammarrätten men ofta nog för påkommande frågors utredning måste vara för fångvårdsstyrelsen tillgängliga, hvadan ofta och nästan dagligen dylika räkenskaper måste transporteras från kammarrätten till fångvårdsstyrelsen och åter.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är för närvarande inrymd i huset n:o 2 vid Brunkebergstorg, där för ämbetsverkets räkning lokal förhyrts mot en hyra af 5,600 kronor om året enligt kontrakt, som utlöper den 1 nästkommande oktober. Enligt hvad jag inhämtat, läser styrelsen visserligen vara i tillfälle att för ytterligare ett år, eller således till den 1 oktober 1908, förhyra samma lokal, men för tiden därefter läser denna lokal icke vidare stå till buds med anledning af husets tillämnade ombyggnad. Styrelsens nuvarande lokal är för öfrigt numera otillräcklig och kräver för att blifva tillfredsställande en betydlig tillökning.

Hvad slutligen beträffar kommerskollegium är dess behof af tjänligare ämbetslokaler ställt utom allt tvifvel.

Kommerskollegii verksamhetsområde har under senare tiden i flera afseenden vidgats och dess personal i följd däraf i väsentlig mån ökats. Kollegium har icke heller kunnat bereda sig erforderliga lokaler i ett sammanhang utan sedan länge måst förhyra sådana inom skilda fastigheter, nämligen dels i huset n:o 6 vid Kornhamnstorg, dels i därintill gränsande huset n:o 19 vid Mälartorget, dit grufkartekontoret är förlagdt, och dels i huset n:o 61 vid Kornhamnstorg, där den elektriska inspektionen är inrymd, hvarjämte kollegii arbetsstatistiska afdelning, som tidigare varit inhyst i särskild, förhyrd lokal i huset n:is 19 och 21 vid Lilla Nygatan, numera flyttats till riksgäldskontorets gamla hus å Riddarholmen. För de af kollegium nu förhyrda lokaler erlægges en hyra af sammanlagdt 10,000 kronor. I underdånig skrifvelse den 20 nästlidne mars har kollegium, som funnit en tillökning af sina nuvarande lokaler nödvändig, emellertid anhållit att från och med den 1 nästkommande oktober få mot en hyra af 2,100 kronor om året förhyra ytterligare en lägenhet om 7 rum jämte tambur m. m. i huset n:o 19 vid Mälartorget, hvilken lägenhet är afsedd att genom upptagande af genomgång i brandmuren mellan nyssnämnda hus och huset n:o 6 Kornhamnstorg sättas i förbindelse med kollegii öfriga lokaler; och har denna framställning vid underdånig föredragning denna dag blifvit af Kungl. Maj:t bifallen.

Förutom nu omförmälda ämbetsverk finnas visserligen äfven ett par andra af jämförelsevis större omfattning, för hvilka lokaler nu förhyras och beträffande hvilka därför möjligen skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke plats åt desamma borde beredas å gamla riksdagshustomten. Hit höra särskildt nedre justitierevisionen, hvilket ämbetsverk nu förhyr lokal i det å Strömsborg invid järnvägsbron belägna hus, och lotsstyrelsen, som nu är inrymd i huset n:o 2 Kornhamnstorg och n:o 46 Stora Nygatan.

Hvad nedre justitierevisionen beträffar, synes det emellertid lämpligare, att detta ämbetsverk sammanföres med vissa andra ämbetsverk än dem, som i öfrigt kunna ifrågakomma att inrymmas å riksdagshustomten, hvartill kommer, att den lokal, som af nedre justitierevisionen för närvarande disponeras är af jämförelsevis ganska tillfredsställande beskaffenhet.

Vidkommande lotsstyrelsen åter, äro dess nuvarande lokaler visserligen delvis långt ifrån tillfyllestgörande. Men behovet af nya ämbetslokaler synes likväl för detta ämbetsverk icke vara så trängande som för vissa andra centrala verk. Jag tänker härvid särskildt på statistiska centralbyrån och domänstyrelsen, hvilka båda ämbetsverk, enligt hvad

jag förut nämnt, nu äro inrymda i synnerligen trånga och olämpliga lokaler.

Då det i arkitekten Johanssons ursprungliga förslag för patent- och registreringsverket afsedda utrymme i den tilltänkta nybyggnaden å gamla riksdagshustomten blef för annat ändamål disponibelt, därigenom att för detta ämbetsverk särskild fastighet inköptes, anmodades därför ock, såsom jag förut nämnt, öfverintendentsämbetet att vid den omarbetning af förslaget, som däraf påkallades, tillse, bland annat, huruvida statistiska centralbyrån och domänstyrelsen lämpligen kunde erhålla ämbetslokaler i den planlagda nybyggnaden å den gamla riksdagshustomten. Det trängande behovet af förbättrade lokaler för dessa ämbetsverk framgår redan af tidigare i ämnet inkomna framställningar.

Redan i underdånig skrifvelse den 12 februari 1901 har statistiska centralbyrån fäst uppmärksamheten på otillräckligheten af de lokaler, öfver hvilka byrån nu förfogar. Då ämbetsverket år 1872 erhöll sina nuvarande lokaler i det så kallade gamla bankohuset, äfven benämndt Oxenstiernska huset, med adressnummer 2 vid Storkyrkobrinken, hade desamma — förmåler i nämnda skrifvelse statistiska centralbyrån — trots det att många bland rummen vore mycket små, varit fullt tillräckliga och ansetts böra förblifva det för lång tid framåt. Sedan dess hade emellertid behovet af större utrymme ovillkorligen gjort sig gällande. Orsaken härtill vore, dels att flera tjänstemän och ännu flera arbetsbiträden för såväl gamla som nya arbeten tillkommit, dels att arkivet genom inkommande stora massor af primäruppgifter årligen svälde alltmera ut i omfång, och dels att biblioteket till följd af det internationella utbytet af statistiska publikationer samt genom bokinköp dagligen tillväxte och toge i anspråk ej allenast det därför afsedda utrymmet utan äfven andra delar af lokalen. Härtill komme, att duplettexemplar af böcker och ännu mera restupplagor af de statistiska publikationerna hopades till den grad, att till och med ifrågasatts, huruvida bjälklagen förmådde uppbära de tyngande massorna, hvarförutom det blefve allt svårare att träffa ett exemplar, när det skulle framtagas.

Till en början kunde, fortsätter statistiska centralbyrån, tillräckligt antal arbetsrum för ämbets- och tjänstemännen beredas i våningarna 2 och 4 trappor upp, men ganska snart hade det blifvit nödigt att härför äfven använda entresolvåningen 3 trappor upp samt tidtals också entresolvåningen 1 trappa upp. Entresolvåningarna vore dock för dylikt ändamål olämpliga, enär de vore mörka och vid begagnandet lätt finge förskämd luft, alldenstund höjden mellan golf och tak vore

endast 2,2 meter. Att, såsom skedde, nödgas använda de för biblioteket afsedda rummen jämväl till arbetsrum för i verket anställda biträden, vore naturligtvis högeligen olämpligt, men äfven denna utväg till ökande af arbetslokalerna hade i mån af bibliotekets tillväxt blifvit allt mera begränsad och slutligen omöjliggjord, så att för den då pågående folkräkningen särskild lokal måst förhyras; och hade sålunda ämbetsverket blifvit med sin verksamhet splittradt på två lokaler, hvilket uppenbarligen vore i många hänseenden obekvämt och för arbetenas lugna gång störande. Enligt den för statistiska centralbyrån gällande instruktionen ålåge det ämbetsverket, bland annat, att i ett ordnad arkiv förvara såväl de till centralbyrån inkomna dupletter af prästerskapets ministerialböcker som ock de statistiska uppgifter af annat slag, hvilkas innehåll ej genom de tryckta redogörelserna kunde anses hafva blifvit tillräckligt bekantgjordt, och att i mån af därtill anvisade tillgångar underhålla ett statistiskt, topografiskt och statsekonomiskt bibliotek, samt att lämna dem, som det önskade, tillfälle att på stället ur centralbyråns arkiv och bibliotek hämta upplysningar och, så vidt möjligt, med nödiga hänvisningar dem tillhandagå. Detta arkiv och detta bibliotek vore alltså offentliga institutioner, som skulle stå till allmänhetens tjänst för forskning, och kunde man då med skäl fordra, att för sådana forskare funnes åtminstone ett särskildt rum att tillgå. Förhållandena hade emellertid numera ställt sig så, att för bokstudier funnes endast ett litet bord i en vrå af bibliotekariens ingalunda stora arbetsrum, så att, om samtidigt skulle beredas utrymme för ytterligare en besökande, hade bibliotekarien ingen annan utväg än att erbjuda plats vid baksidan af sitt eget, oftast med böcker belastade bord eller ock att söka skaffa plats i något annat arbetsrum. Sistnämnda förfaringssätt vore nästan det enda möjliga för arkivarien, då fråga vore att för forskare tillhandahålla arkivhandlingar. Att sådana förhållanden icke borde få fortgå, låge i öppen dag. Behofvet af en annan och större lokal för ämbetsverket gjorde sig därför med tvingande nödvändighet gällande. Statistiska centralbyrån anhölle därför, att, så snart ske kunde, annan, ändamålsenligare ämbetslokal måtte åt ämbetsverket anvisas.

Hvad domänstyrelsen beträffar, gjordes i underdånig skrifvelse den 30 maj 1905 en liknande framställning. Redan förut hade, anförde styrelsen, framhållits, att göromålen inom styrelsen ökats högst väsentligt under de år, som förflutit efter styrelsens tillkomst. En följd af dessa alltjämt ökade göromål och däraf föranledda förstärkningar af styrelsens arbetskrafter hade blifvit, att styrelsens ämbetslokal, från

början otillräcklig och mindre ändamålsenlig, på grund af bristande utrymme ej utan stora svårigheter och hinder för göromålens behöriga skötande kunde af styrelsen begagnas. Så vore, bland annat, två af byråcheferna nödsakade att dela arbetsrum, den ene med notarien å byrån och den andre med bokhållaren och en amanuens samt å byrån tjänstgörande extra tjänstemän. Genom uppdelning af större rum i flera smärre och genom tillvaratagande i öfrigt af de möjligheter, lokalen beredde, hade styrelsen sökt tillgodose det alltjämt växande behovet af ökad utrymme. De svårigheter, lokalens otillräcklighet föranledde, vore emellertid af den art, att de ej kunde öfvervinnas med utvägar af denna beskaffenhet. Därtill komme, att från och med ingången af år 1906 arbetsplats erfordrades för tre nya notarier. Med hänsyn till dessa förhållanden hemställde styrelsen, att i en snar framtid annan och ändamålsenligare lokal måtte styrelsen beredas.

Med hänsyn till hvad sålunda af statistiska centralbyrån och domänstyrelsen anförts har jag för min del ansett lämpligt, att äfven dessa båda ämbetsverk, hvilka tydligen äro i synnerligen starkt behof af rymligare och ändamålsenligare lokaler än de nuvarande, förflyttas till en blifvande byggnad å nu ifrågavarande tomt. Därigenom skulle såväl den byggnad, hvori statistiska centralbyrån nu är inrymd, som domänstyrelsens nuvarande lokaler i den byggnad, dit utom sistnämnda ämbetsverk kammarrätten äfvensom delvis kammararkivet hafva sina lokaler förlagda, blifva för annat ändamål disponibla. Det till statistiska centralbyrån nu upplåtna hus synes lämpa sig synnerligen väl att användas för ett eller annat mindre ämbetsverk. Domänstyrelsens lokal åter skulle genom styrelsens förflyttning komma synnerligen väl till pass för vinnande af ett väl behöfligt ökad utrymme för kammarrätten och möjligen till någon del äfven för marinförvaltningen, som nu är inrymd i huset bredvid kammarrättens, eller, om så anses lämpligare, för annat, mindre ämbetsverk.

På sätt förut nämnts, innefattar arkitekten Johanssons förslag, att till byggnad å riksdagshustomten skulle förläggas äfven vissa, jämförelsevis mindre ämbetsverk, nämligen landtbruksstyrelsen, öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk och bankinspektionen. Förslaget i denna del betingas däraf, att det s. k. Hebbeska huset, hvilket nu utgör en byggnad för sig, gifvetvis enklast och med minsta kostnad kan tillgodogöras genom att i hufvudsak bibehållas såsom en till sin allmänna planläggning och iuredning fristående byggnad.

Det af arkitekten Johansson uppgjorda förslaget till ifrågavarande fastighets användande har delgifvits vederbörande inom de ämbetsverk,

som enligt förslaget skulle där inrymmas, och blifvit af dem i hufvudsak godkändt. De smärre ändringar och jämkningar i förslaget, som på grund af framställda anmärkningar må finnas påkallade, synas i allmänhet icke vara af beskaffenhet att i någon mera afsevärd mån verka till rubbning i planen för den föreslagna byggnadskomplexens anordnande och fördelningen af utrymmet mellan de särskilda ämbetsverken. Dock har en mera väsentlig anmärkning i sistberörda hänseende framställts af kommerskollegium, som med hänsyn till den utvidgning, hvilken redan nu vore behöflig och ytterligare komme att erfordras för ämbetsverkets näringsstatistiska och arbetsstatistiska afdelningar, ansett det utrymme, som enligt förslaget skulle tillkomma kollegium, icke motsvara hvad som syntes blifva behöfligt vid den tidpunkt, då den nya byggnaden kunde antagas blifva färdig, och därför hemställt, att för kollegium måtte beredas möjlighet att, förutom de rum, som enligt förslaget vore afsedda för kollegium, disponera ytterligare åtminstone de rum i våningen två trappor upp i den tillärnade nybyggnaden, som vore beräknade för domänstyrelsen, mot det att styrelsen erhöle vederlag på annat håll.

Kommerskollegii näringsstatistiska afdelning kommer i följd af beslut, som redan af den nu församlade Riksdagen fattats, att erhålla någon tillökning i sin nuvarande personal. Möjligt är ju äfven, att vid den tidpunkt, då de för kollegium afsedda lokaler stå färdiga att tagas i besittning, personalen ytterligare ökats och att därför något större utrymme än det enligt förslaget beräknade kan finnas behöfligt. Därest så skulle blifva fallet, torde emellertid, enligt hvad jag efter samråd med arkitekten Johansson funnit, den enklaste utvägen vara att tillägga kollegium, utom de nu föreslagna rummen, jämväl våningen tre trappor upp i Hebbeska huset, hvilken, enligt hvad arkitekten meddelat, utan svårighet och utan att detta behöfver medföra rubbning i kostnadsberäkningarna, kan sättas i förbindelse med den för kommerskollegium afsedda våningen tre trappor upp i det gamla riksdagshuset. Om så skulle finnas behöfligt, lärer detta emellertid böra föranleda, att landtbruksstyrelsen, som enligt förslaget skulle inrymmas i våningarna två och tre trappor upp i Hebbeska huset, i stället erhåller de en och två trappor upp i samma hus belägna våningar och öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, hvilken enligt förslaget skulle tilldelas våningen en trappa upp i nämnda hus, förflyttas till annan byggnad, därvid statistiska centralbyråns nuvarande hus, under förutsättning att detta ämbetsverk förlägges å annat håll, synes icke vara olämpligt.

Äfven i öfrigt torde det böra lämnas Kungl. Maj:t öppet att, därest under arbetets gång i följd af något ämbetsverks förändrade organisation eller andra, nu icke kända förhållanden, det skulle visa sig lämpligare att till den ifrågasatta byggnadskomplexen förlägga, i stället för något af nu föreslagna ämbetsverk, annat statens ämbetsverk, därom, utan hinder af den nu uppgjorda planen, förordna, naturligen under förutsättning, att därför anslagna medel därtill lämna tillgång.

Såsom af det anförda framgår, anser jag det af arkitekten Johansson utarbetade förslaget till den gamla riksdagshustomtens användning, sådant detsamma af honom och öfverintendentsämbetet förordats, vara såväl beträffande sättet för tomtens tillgodogörande som ock i fråga om valet af de ämbetsverk, som skulle förläggas till den föreslagna byggnadskomplexen, och de blifvande utrymmenas fördelning mellan de olika ämbetsverken vara i det hela väl planlagdt och af beskaffenhet att böra komma till utförande.

Hvad särskildt beträffar förslaget om inredande af en frukostlokal i den tillärnade tillbyggnadens källarvåning, anser jag med hänsyn till det stora antal ämbetsverk, som äro förlagda till Riddarholmen, hvilket antal, därest det projekterade byggnadsföretaget kommer till stånd, skulle komma att än ytterligare tillökas, en sådan anordning praktisk och lämplig; och finner jag mig därför böra tillstyrka förslaget äfven i denna del.

Den uppgjorda kostnadsberäkningen gifver icke anledning till någon anmärkning från min sida. Dess slutsumma, 1,108,000 kronor, är visserligen ett afsevärdt belopp. I förhållande till de fördelar, som genom byggnadsföretaget skulle vinnas, synas mig dock dessa kostnader knappast kunna betecknas såsom öfverdrifna.

Till dessa fördelar är i första hand att räkna den besparing, statsverket skulle vinna därigenom, att de årligen utgående hyrorna för de i förhyrda lokaler inhysta ämbetsverk, hvilka skulle komma att förläggas till gamla riksdagshustomten, icke vidare skulle behöfva utbetalas.

Såsom jag redan förut erinrat, utgöra de nu utgående årliga hyrorna för lokal åt fångvårdsstyrelsen kronor 6,800: —
 ” ” ” väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ” 5,600: —
 ” ” ” kommerskollegium ” 10,000: —,
 hvarjämte, som nämndt, för sistberörda ämbetsverk för tiden från och med den 1 nästkommande oktober kommer att förhyras ytterligare en lägenhet för en hyra af 2,100 kronor om året.

I den mån hyresafstal icke uppgjorts för längre tid framåt, torde ock kunna antagas, att, därest lokaler för ifrågavarande ämbetsverk fortfarande måste förhyras, hyreskostnaden snart nog kommer att ökas. Förbises bör icke heller, att plats för ämbetsverk, som nu är hänvisadt till hyrd lokal, möjligen kan beredas i statistiska centralbyråns nuvarande hus äfvensom, därest så finnes lämpligt, i den del af riksgäldskontorets förutvarande hus, som tillsvidare upplåtits till kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning.

Än viktigare än de direkta besparingar, som sålunda skulle kunna göras, därest det ifrågaställda byggnadsföretaget kommer till utförande, synes emellertid vara, att därigenom fullt ändamålsenliga och tidsenliga lokaler böra kunna åstadkommas för ett ganska stort antal ämbetsverk.

Hvad beträffar sättet för anskaffande af den erforderliga kostnads-summan, synes mig härför lämpligen kunna anlitas fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden. Behållningen å denna fond utgjorde vid 1906 års slut i rundt tal 1,442,000 kronor. Af fondens tillgångar har visserligen genom 1905 års Riksdags beslut disponerats ett belopp af högst 355,000 kronor för utförande af påbyggnads- och inredningsarbeten i förra posthuset vid Rödbotorget i Stockholm, i syfte att därstädes bereda ämbetslokaler för arméförvaltningen samt fortifikationens och intendenturkårens hufvudstationer m. fl. Sedan emellertid innevarande års Riksdag beslutit, att den för kungl. hofvets räkning nu disponerade tomten n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara församling i Stockholm med å tomten varande stall- och andra byggnader må för kronans räkning försäljas samt att, efter det af den blifvande köpeskillingen för berörda fastighet för vissa af Riksdagen angifna ändamål disponerats ett belopp af tillhoppa 1,072,200 kronor, återstoden af köpeskillingen skall öfverföras till förenämnda fond, torde denna komma att lämna full tillgång till nu ifrågavarande utgift.

För den händelse emellertid, att köpeskillingen för nyssnämnda fastighet skulle komma att erläggas på sådant sätt, att tillräckligt belopp för nu ifrågavarande ändamål under någon kortare tid icke skulle finnas å fonden tillgängligt, torde Kungl. Maj:t böra medgifvas rätt att af tillgängliga medel förskjuta erforderligt belopp för att sedermera af fonden ersättas.

Det föreslagna byggnadsarbetet har beräknats kunna utföras på en tid af omkring fyra år och skulle således, under förutsättning att detsamma kan taga sin början redan under innevarande år, kunna antagas vara afslutadt under år 1911. Enligt byggnadsplanen skulle arbetet utföras på det sätt, att tillbyggnaden skulle utföras först och

ombyggnaden af det gamla riksdagshuset därefter vidtaga. Under sådan förutsättning skulle enligt arkitekten Johanssons beräkning sistnämnda byggnad böra utrymmas senast i midten af år 1909, intill hvilken tid densamma således skulle kunna disponeras på enahanda sätt, som nu är fallet.

Enligt från öfverintendentsämbetet meddelad uppgift äro i det gamla riksdagshuset lokaler tillsvidare upplättna åt följande ämbetsverk och institutioner, nämligen: öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, bankinspektionen, folkskoleseminariet i Stockholm, en afdelning af krigshögskolan, hvilken i öfrigt är inrymd i generalstabens nuvarande hus, vissa afdelningar af generalstaben och landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition, vissa delar af krigsarkivet och landtbruksstyrelsens arkiv, äfvensom åtskilliga af Kungl. Maj:t förordnade kommittéer, hvarjämte åt en tillsyningsman upplåtits bostad i bottenvåningen af västra flygeln å gården.

För folkskoleseminariet är ny byggnad under uppförande å de kronan tillhöriga tomterna i kvarteret Marsvinet inom Maria Magdalena församling. Den nya byggnaden beräknas, enligt hvad jag inhämtat, blifva färdig under år 1908. Erforderliga lokaler för krigshögskolan äfvensom förenämnda afdelningar af de militära ämbetsverk, som i gamla riksdagshuset fått sig lokaler upplättna, torde, då arbetet med denna byggnad skall taga sin början, tillsvidare kunna inrymmas i arméförvaltningens förutvarande hus n:o 1 i kvarteret Memnon eller, därest detta hus då icke skulle vara för ändamålet disponibelt, i annan statens byggnad.

Den omständighet, att nämnda institutioner nu finnas i gamla riksdagsbyggnaden inrymda, torde därför icke behöfva vålla något hinder för genomförande af det tilltänkta byggnadsföretaget i enlighet med den härför utstakade planen.

Under återopande af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva,

att, till utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda af arkitekten A. Johansson upprättade, af öfverintendentsämbetet i skrifvelse den 23 oktober 1906 tillstyrkta förslag af tillbyggnad å gamla riksdagshustomten samt förändrad inredning af gamla riksdagshuset för beredande af lokaler åt ämbetsverk m. m., må af fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden användas ett belopp af 1,108,000 kronor, med rätt för

Kungl. Maj:t att, därest så för arbetets utförande skulle finnas behöfligt, inom den sålunda bestämda kostnadssumman af tillgängliga medel förskjuta erforderligt belopp för att ersättas af omförmälda fond, i den mån densamma därtill lämnar tillgång.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Algot Wahlin.